

Dinsdag 9 mei 1916 – ochtendeditie

Het wekelijks Belgisch communiqué van 1 tot 7 mei luidt:

De afgelopen week werd gekenmerkt door een grotere bedrijvigheid van de vijand tegen het Belgische front.

In de nacht van 29 op 30 april trachtten de Duitsers een aanval te doen tegen de loopgraven aan de IJzer ten westen van Oudekapelle. Deze aanval werd met geweervuur afgeslagen, waarbij de Belgen enige krijgsgevangenen maakten.

Van 30 april tot 5 mei heeft de artillerie zich zeer bedrijvig getoond.

Na een uiterst hevig bombardement zijn de Duitsers er in geslaagd voet te krijgen in onze stellingen ten noorden van Diksmuide, op de rechteroever van de IJzer. Ze werden er echter onmiddellijk weer uit verdreven met achterlating van verscheidene gewonden, waaronder een officier. Gedurende deze dagen heeft onze artillerie van elk kaliber de verdedigingswerken van de vijand om Diksmuide geheel omgewoeld.

België tijdens het bewind van gouverneur-generaal von der Goltz.

Brussel, 4 mei.

In de dagen dat von der Goltz tot gouverneur-generaal werd benoemd, werd er in het zuiden van België allerhevigst gevochten; Namen en Longwy vielen op dezelfde dag (26 augustus), bij Bergen en Maubeuge werden de Engelse troepen teruggeslagen (28 augustus), terwijl aan de Frans-Belgische grenzen, tussen Semois en Maas, een slag woedde van de Franse legers met hertog Albrecht van Wurtemberg, welke laatste de Maasovergang wilde forceren. In het overige deel van het land rusteloos doortrekken van troepen, de

legers van von Kluck en andere bevelhebbers, welke over Luik en Brussel naar het zuiden snelden om de bedreigde, door het snelle voortrukken der eerste weken gevaarlijk geworden posities te komen versterken; alleen Vlaanderen was in die dagen nog vrij van het krijgsgewoel en had zelfs nog geen vijand gezien.

In zulk een land, waarin, het sprak vanzelf, een soort paniekachtige stemming heerste, het bewind in handen te moeten nemen, was voorzeker geen kleinigheid en de opdracht aan von der Goltz verstrekt was daardoor, hoe eervol ook, allesbehalve benijdenswaard, temeer waar de maarschalk voor geheel nieuwe toestanden kwam te staan. Immers, al mogen wij aannemen dat de Duitse regeringssystemen met hun alles voorziende organisatiegeest ook dit onderdeel van het programma, het voorlopig besturen van een bezet gebied, niet zullen vergeten hebben, meer dan in zeer grote lijnen kon dit toen nog niet zijn vastgesteld, daar de gehele opzet van de militaire toestand wel moest afhangen en deze op dat ogenblik nog vrijwel in de lucht hing. Wij kunnen dus, zonder vrees ons al te zeer te vergissen, uitgaan van de veronderstelling, dat de instructies van de nieuwe gouverneur-generaal slechts in zeer brede trekken waren vastgelegd, zodat hem de vrije hand werd gelaten om volgens de omstandigheden naar bevind van zaken te handelen.

Alvorens nu het bewind van von der Goltz nader te bespreken, moet de opmerking vooraf gaan, dat bij het hier volgende niet strikt vastgehouden zal moeten worden aan het begrip "het bewind van von der Goltz"; de maarschalk was namelijk voor alles militair, was meestentijds bij de troepen te velde en zal het eigenlijke besturen van het aan zijn zorgen toevertrouwde gebied hoofdzakelijk hebben moeten overlaten aan de chef van het burgerlijk bestuur, excellentie von Sandt, welke tot op de huidige dag deze hoge betrekking vervult, met diens staf van ambtenaren. Van overwegend belang is deze opmerking wel niet, aangezien het gebruik is om te spreken van

“Engeland onder koningin Elisabeth” of “Frankrijk onder Lodewijk XV”, zonder dat dan in zulk een geschiedschrijving de persoon van de bewindhebber noodzakelijk het middelpunt der gebeurtenissen hoeft uit te maken; in dit verband echter leek het gewenst nog eens nadrukkelijk te doen uitkomen, dat de door ons gebezigde term meer chronologisch, dan wel persoonlijk is op te vatten.

Het zal niemand verwonderen, dat de nieuwbenoemde gouverneur-generaal terstond na zijn eerste proclamatie een edict uitvaardigde, waarbij bepaald werd, dat de wetten en verordeningen door hem te geven voor de bezette streken van België in het Duits worden gesteld en verplichtende kracht krijgen, zodra zij in het Wet- en Verordeningblad verschenen zijn; de onmisbare rechtskracht was daarmee voor de besluiten van de gouverneur-generaal verzekerd. Vervolgens was het in de allereerste plaats van groot gewicht het geldverkeer, basis van ons economisch leven, zoveel mogelijk te herstellen; daartoe werden onmiddellijk de moratoire bepalingen, door koning Albert uitgevaardigd, verlengd, de koers van het nu in België binnen stromende Duitse papier- en zilvergeld vastgesteld en bij verordening van 18 september reeds een toezicht op banken en bankfirma's ingesteld, dat tot doel had er voor te waken, dat Belgische banken geen handelingen zouden verrichten strijdig met de Duitse belangen en dat vreemde banken of bijkantoren tot geleidelijke likwidatie zouden overgaan. Tot commissaris-generaal werd benoemd de geheime opperfinancieraad dr. von Lumm, op dit ogenblik nog hoofd van dat departement.

Het lag in de lijn van de oorlogsnoodzaak van die dagen, dat deze en vele andere maatregelen uitsluitend ten behoeve van de belangen van het Duitse rijk werden genomen, en tot een juist oordeel, zullen wij ze hier dan ook alleen uit dat oogpunt mogen beschouwen. Zo werd einde september bepaald, dat in gevallen, waarin buitenlanders ten gevolge van de oorlog verhinderd waren in het bezette gebied

hun rechten voor de justitie te komen verdedigen, de rechter uitstel moest toestaan en in geen geval vonnissen tegen zulk een buitenlander mochten worden uitgevaardigd; zo werd de loop van rechterlijke termijnen en verjaringen tegen Duitsers en onderdanen van verbonden staten geschorst, en werd aan huurders, die ten gevolge van de oorlog verhinderd waren van het gehuurde gebruik te maken, het recht verleend verbreking van het huurcontract of vermindering van de huursom te eisen. Verder werd het verboden betalingen te doen naar Engeland, Frankrijk en Rusland, en werd de controle op de banken uitgebreid op alle ondernemingen in België, welke behoren aan met het Duitse rijk in oorlog zijnde staten.

Naast deze maatregelen van hoofdzakelijk financiële aard, werden er ook genomen om de bevoorrading van het leger en van de burgerlijke bevolking in de hand te kunnen houden. Het uitvoeren van paarden, vee en levensmiddelen werd reeds einde september verboden, evenals van oorlogsbehoeften in meest uitgebreide zin; daarnaast beval de gouverneur-generaal op 1 november 1914 de voorraden te doen opnemen aan graan, meel, peulvruchten en aardappelen, opdat hij tegen de winter een overzicht der nog in het bezette gebied aanwezige hoeveelheden zou hebben.

Tenslotte kwam een gehele reeks maatregelen het publiek aan het verstand brengen, dat in een bezet land in oorlogstijd het leven gans iets anders is, als in normale tijden. De drukpers en de openbare vertoningen werden onder censuur geplaatst, het verkopen van niet toegelaten dagbladen strafbaar gesteld, het fotograferen verboden. Eveneens werd de vrije beweging belemmerd voor zover dit het verkeer met auto's en rijwielen betrof, en het voor een leger zo gevaarlijke vrije rondvliegen van duiven aan strenge banden gelegd. De gouverneur van Brussel, baron von Lüttwitz, die deze soortgelijke maatregelen van inwendige orde had te nemen, had weinig reden zich over de houding der bevolking te beklagen en liet daarom, zo

zegt hij in de desbetreffende aankondiging, tot 16 september 1914 de Belgische driekleur nog aan de huizen wapperen, daarna moest deze ingehaald; een der laatste zichtbare herinneringen aan de woelige dagen van begin augustus verdween daarmee, kort daarna gevolgd door de sluiting der vele ambulances en het verwijderen der talrijke rode kruisen op de deuren en vensters, nadat ook te dier zake definitieve bepalingen waren getroffen (29 september).

Geheel zonder moeilijkheden bleven de maanden van von der Goltz' bewind echter niet: op 16 september werden te Brussel drie personen veroordeeld, de eersten van een grote reeks; een werkman wegens verzet tegen een schildwacht tot zes maanden, een vrouw, die het leger beledigd had, tot een jaar, een werkman, die op een schildwacht had geschoten, ter dood. Op 19 oktober volgden nog vijf veroordelingen tot één jaar en minder wegens het beledigen van Duitsers en het verspreiden van nieuwsberichten.

Evenmin mag men zeggen dat onder het bewind van de maarschalk de samenleving ook maar weer enigszins normaal werd; de veroordeling wegens het verspreiden van verboden nieuws zegt daaromtrent reeds genoeg. De overal rondspokende praatjes bleven een ware plaag, zodat de gouverneur-generaal dan ook per aanplakbiljet er tegen moest optreden, o.a. door het gerucht tegen te spreken, dat de gelden in de spaarbanken niet veilig zouden zijn, en de bewering, dat Belgische krijgsgevangenen in het Duitse leger zouden worden opgenomen. Het in de aanvang zeer hulpbehoevende hervatten van het postverkeer op 1 oktober 1914 kon in genen dele aan ons ongewenst isolement een einde maken.

Tenslotte weze hier nog vermeld, dat von der Goltz een begin maakte met de verplichte aanmelding van de leden van de voormalige Belgische burgerwacht; maatregel, waaraan nog lang de hand werd gehouden en die destijds heel wat beroering veroorzaakte.

Zijn dit zowat in hoofdzaak de bemoeiingen van de eerste gouverneur-generaal op regeringsgebied, volledig is dit overzicht niet zonder een herinnering aan zijn incident met burgemeester Max, die eind september naar Duitsland vervoerd werd: incident waarop hier nu niet nader kan worden ingegaan.

Op 3 december 1914 werd von der Goltz vervangen door de huidige gouverneur-generaal baron von Bissing, nadat reeds enkele dagen tevoren de gouverneur van de stad von Lüttwitz zijn plaats had afgestaan aan de nu reeds weer vertrokken generaal von Kraewel.

Bij von der Goltz' vertrek was de militaire toestand vergeleken bij einde augustus heel wat gewijzigd; Antwerpen was genomen, het grootste deel van Vlaanderen bezet, de IJzer een onoverkomelijke hinderpaal geworden, de inname van Parijs een heel moeilijke onderneming gebleken; in één woord de toestand op het westelijk front reeds geworden, zoals wij die nu nog kennen.

En is iemand nu onbevredigd over deze geschiedenis van het bewind van de eerste Duitse gouverneur-generaal in België, dan zij hij verzekerd, dat niemand dat meer is dan de schrijver zelf.

Onze Antwerpse correspondent Emanuel de Bom schrijft ons:

Men verzoekt me hier mede te delen, dat de tentoonstelling van poppen in het Hotel de Londres, op de Keizerlei, nog geopend zal blijven tot woensdag 10 mei. De niet verkochte poppen zullen aldaar bij opbod verkocht worden op donderdag 11 mei; te 4 uur (torentijd). De opbrengst komt, zoals men weet, het Invalidenhuis ten goede, dat na de oorlog zal opgericht worden. Warm aanbevolen.

Dinsdag 9 mei 1916 – avondeditie

Postverkeer met België.

Er komen weer vele klachten over het postverkeer met België. Degenen, die in geregelde briefwisseling met familieleden of bekenden in België zijn, klagen steen en been, dat sedert januari ongeveer er zo weinig briefkaarten van België naar Holland, zowel als omgekeerd, doorkomen. Men kan niet zeggen dat het postverkeer bepaald is stopgezet, want er gaan weinig dagen voorbij dat wie een omvangrijke correspondentie onderhoudt, niet enkele kaarten uit België ontvangt, maar wat er doorkomt is ongeveer de helft van wat er door moest komen. Een lezer schrijft ons, dit te hebben kunnen vaststellen, toen Hollandse vrienden uit Brussel hem de vorige week zijn komen bezoeken, die nota hadden gehouden van de door hen en vele andere families verzonden briefkaarten. Een controle op de correspondentie België-Zwitserland leverde ook het bewijs, dat er zeer veel kaarten verloren gaan, ofschoon minder dan de helft. Van aangetekende kaarten gaat een even groot percentage verloren, maar o wonder! Portretten schijnen veelal terecht te komen. Het interesseerde onze berichtgever eens te weten, waarom zoveel doodonschuldige, banale briefkaarten achtergehouden werden, en een betrouwbaar onderzoeker van het geval berichtte hem het volgende:

Aan de censuur te Aken wordt het personeel om de 10 of 14 dagen vervangen. Nu is het personeel te Aken veel te klein in verhouding tot zijn grote taak; het raakt daardoor elke dag meer achter, en bij de wisseling van beambten ligt er dan een grote berg ongecensureerde kaarten, waar de vertrekkenden nog niet aan toe zijn gekomen. Het nieuwe personeel begint dan met deze nieuwe stapel te verwijderen. Als het zo schoon schip gemaakt heeft, vat het zijn taak met frisse moed aan. Maar het raakt onvermijdelijk weer achter; de ongecensureerde berg groeit weer aan ... tot na een dag of 14 werken de nieuwe personeelwisseling weer komt. Dan wordt er weer

opruiming gehouden. Enz. Het is dus het blote toeval, dat beslist, of een kaart doorkomt of niet. Vrij grote, op stijf karton gedrukte portretten zijn alle doorgekomen, daar zij door hun formaat ergens anders gedeponeerd zijn en behandeld door een minder met werk overstelpde ambtenaar.

Men ziet hieruit, dat er niets “achter” zit, als de briefkaarten niet doorkomen. Het euvel is gemakkelijk te herstellen. Misschien zullen de Duitsers, om hun naam als goede administrateurs hoog te houden, hun personeel aan de censuur te Aken wat willen uitbreiden, en dan komt alles in orde. “Wat behoeven de Belgen, vraagt onze berichtgever terecht, wiens leven nu waarlijk niet benijdenswaardig is, nog zenuwachtiger te worden door gebrek aan berichten over hun verspreide familieleden? Er zullen zonder dat al genoeg neurastheniekers zijn na de oorlog; het bericht zal ook wat kalme brengen in de gemoederen van hen, die zich verbeelden, dat juist zij zonder bericht zitten, en die niet geloven, dat het louter toeval is.”

Berlijn, 9 mei. Officieel: Bij een verkenningstocht hadden twee van onze torpedoboten ten noordoosten van Oostende op de ochtend van 8 mei een kort gevecht met 5 Engelse torpedojagers, waarbij een torpedojager door een treffer zwaar beschadigd werd. Onze torpedoboten keerden behouden in de haven terug.

Belgische kinderen.

Het Rooms-katholieke Huisvestingscomité te Leiden ontving dezer dagen een schrijven van mevrouw Adolfo Carlos Munoz, penningmeesteres van het Belgisch Relief Committee te Philadelphia, met de mededeling, dat in de jongste vergadering van genoemd comité met algemene stemmen besloten was een gift aan het Rooms-katholieke Huisvestingscomité te zenden van 250 dollar.